

Становище

по конкурса за академичната длъжност „доцент“
по 8.1. Теория на изкуствата в Института за изследване на изкуствата, БАН,
обявен в ДВ, бр. 27 от 05.04.2022,
с кандидат гл. ас. д-р Катерина Здравкова Гаджева
от проф. д. н. Емануел Мутафов, ИИИЗК-БАН

Конкурс и кандидатура

Конкурсът е одобрен от НС на ИИИЗК-БАН по искане на Сектор „Изобразителни изкуства“ и внесен за разглеждане от директора на звеното. Единствен кандидат в него е гл. ас. д-р Катерина Здравкова Гаджева като тя кандидатства за академичната длъжност *доцент* с хабилитационен труд – монография „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и Братя Грим през втората половина на XX век“, 167 стр., както и с 27 статии и студии, публикувани в български и чуждестранни научни издания (вкл. на английски и френски език). Продукцията обект на конкурса е реализирана след защитата на дисертационния ѝ труд „Между желаното и действителното. Фотография и „нагледна агитация“ в България 1948-1956“, 2009 г.. Качеството и обемът на представените за конкурса материали отговарят на националните и институционални критерии за хабилитация.

Катерина Гаджева е придобила образователните степени *бакалавър* и *магистър* по *История и теория на изкуството* в НБУ през 2004 г. и е защитила успешно докторат в същия университет през 2008 г. Същата дисертация за онс *доктор* е защитена и в НХА през 2009 г. (според действащата тогава ВАК). От 2012 г. д-р К. Гаджева е главен асистент в ИГ *Ново българско изкуство*, сектор *Изобразителни изкуства* на ИИИЗК-БАН. Преподава паралелно в НБУ, НХА и СУ „Св. Климент Охридски“. Притежава необходимия актив от участия в проекти с външно финансиране и отскоро е член на редколегията на *Изкуствоведски четения*, модул „Ново изкуство“.

В този смисъл конкурсът и кандидатурата са адекватни на ЗРАСРБ.

Монография по конкурса

Хабилитационният труд „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и Братя Грим през втората половина на XX век“ (под печат с решение на НС на ИИИЗК-БАН) не повтаря темата на

докторската дисертация на гл. ас. д-р Катерина Гаджева. Ядрото на едноименната монография пък е представено като резултат от двугодишен планов проект в ИГ *Ново българско изкуство*, сектор *Изобразителни изкуства*, който е обсъден, рецензиран и одобрен като успешно завършен от НС на ИИИЗк-БАН. Оттогава текстът е претърпял промени, уточнения и допълнения съгласно препоръките на колегията.

Монографията „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и Братя Грим през втората половина на ХХ век“ е сериозно изследване на детската приказка, базирано индикативно върху сюжети и образи от приказки на Шарл Перо и Братя Грим. И понеже трудът се докосва до проблематиката за връзката между *текст* и *образ*, а аз работя от години върху релацията (Божие) *Слово* и *образ* в християнското изкуство, си позволявам да изкажа мнение по процедурата (Имам и любителски опит в илюстрацията на две стихосбирки и др. издания, но в публикации за възрастни, където изображенията не е задължително да имат пряка връзка с текста). Методологията на изследването е интердисциплинарна, което личи от цитираните и анализирани публикации от различни направления в науката като културна антропология, философия, семиотика, педагогика, психология, залегнали като инструментариум в обемен увод. В него, впрочем, емоционално д-р Гаджева заявява, че ще разглежда илюстрациите на приказки като изкуствовед, жена, майка и дете, което дава определена насока на цялото изложение. Последната ѝ „роля“ несъмнено връща и читателя в детските му години, особено когато гледа илюстрациите от детски книги от 70-те и 80-те години на ХХ в. Като медиевист в изложението ми направи добро впечатление и представения в монографията аспект на християнската (конкретно протестантската) символика, който е неизбежен в анализа на творчеството на братя Грим. В тази връзка бих искал да отбележа, че идеята за свързването на името Мара от Мара Пепеляшка на българска почва с „християнския култ към Дева Мария“ (с. 115) е малко прекалено, но го отдавам на подчертано феминисткия ракурс на авторката, както на културологичния ѝ уклон да проблематизира феномените. Според класиците на същата тази културология от поколението на Фрейзер и Проп обаче всичко е фолклор, дори Старият завет, и би могло да се окаже, че не св. Богородица е архетип на Мара Пепеляшка, а обратното... Особено интересни и приноси в изследването на д-р Гаджева са идеите за социалното конструиране на мъжки и женски роли в детска възраст, внушенията на националната идея и др. чрез преводите на приказки и техните илюстрации. Позитивно е предлагането на сравнителни (помощни) таблици на темите в

различните варианти на приказките, които рефлектират и върху детайлите в изображенията, тъй като демонстрират един сериозен недостатъчно разпространен в хуманитаристиката подход на автора към фактите. Считам за голямо предимство на текста, че всички проблеми се разглеждат ретроспективно и се привлича материал и от XIX в. и първата половина на XX в., тъй като изследването предполага исторически подход, задължителен за всяко изкуствоведско изследване. Монографията „От текста към образа. Културологични и художествени аспекти на четири приказки от Шарл Перо и Братя Грим през втората половина на XX век“ на Катерина Гаджева е първи по рода си труд в българската наука, който проучва многостранно, умно и с увлекателен език характера и мястото на вълшебната приказка у нас. Затова смятам, че гореспоменатата книга притежава всички характеристики на хабилитационен труд, който ще бъде използван от поколения хуманитари за бъдещите им изследвания.

Съпътстващи публикации, представени в конкурса

Представените 27 публикации са достатъчни за конкурса. В тях най-съществени са посветените на фотографията, защото досега д-р Гаджева се оформяше като специалист в изследването именно на фотографията със свой собствен профил и приноси. И в тях обаче личи подчертания ѝ интерес към периода на социализма, приносът на жените-фотографи в процесите и пр., подплатени отново с културологичен анализ, съчетан с изкуствоведската визия. Другата линия на интерес вече открояна през годините след 2009-та е проучването на художниците, ангажирани с детското книгоиздаване у нас. Сред тях правят впечатление: Гаджева, К. Първите илюстрации към приказката „Червената шапчица“. – *Проблеми на изкуството*, 2019/ 2; Eadem, Куклата в света на българското социалистическо дете. Поглед към илюстрираните книжки от 50-те години на XX век. – В: *Куклата - художествени и образователни аспекти*, ИИИЗк, 2020; Eadem, „Един ден той сам ще ме открие и ще ме спаси“. Мечтата за принца, познат от приказките на Шарл Перо и Братя Грим и придружаващите ги илюстрации. – *Балканистичен форум*, 2021/4; Eadem, Българските илюстрации към приказката „Червената шапчица“ – поглед към XX век. – В: *Изкуствоведски четения. Модул „Ново изкуство“*. *Personalia*, 2022. Цитираните заглавия само показват, че интересът ѝ към приказките и техните илюстрации датира поне от четири години, а не съвпада със заявката и изпълнението на плановия ѝ проект.

Задължително е също да се отбележи, че гл. ас. д-р Катерина Гаджева през

годините участваше и реализираше т.нар. детски проекти на ИИИЗк-БАН, финансирани от Столична община, които със своята смисленост и атрактивност (работа с деца в предучилищна възраст), традиционно бяха предлагани и одобрявани като научно-приложно постижение на Института. Нещо повече – те станаха една от неговите емблеми през последните години. А заедно с нейната преподавателска дейност те дорисуват портрета ѝ на един безспорен авторитет в гилдията, който отдавна трябваше да се хабилитира, за да допринесе още по-пълноценно за работата на ИГ *Ново българско изкуство*, да обучава докторанти, да участва в научни журита, да ръководи проекти и пр.

Въз основа на гореизложеното убедено смятам, че гл. ас. д-р Катерина Здравкова Гаджева със своя хабилитационен труд, придружаващите 27 публикации, преподавателска и проектна дейност заслужава да бъде избрана на академичната длъжност *доцент* по 8.1. Теория на изкуствата в Института за изследване на изкуствата при БАН, препоръчвайки колкото на членовете на Научното жури, толкова и на членовете на НС на ИИИЗк-БАН, да гласуват положително за нейното избиране. А аз гласувам с удоволствие „за“.

София, 03.08.2022 г.

проф. д. н. Емануел Мутафов